

POLSKI PETERSBURG
ПОЛЬСКИЙ ПЕТЕРБУРГ

Scenariusz 1. Wielokulturowość i struktura społeczna

Kinga Anna Gajda

Zgodnie z podstawą programową przedmiot **wiedza o kulturze** umożliwia uczniom poznanie szerokich obszarów kultury, poszerza nabytą wcześniej w ramach różnych przedmiotów wiedzę na temat antropologicznego rozumienia kultury i jej artefaktów, porządkuje ją, porusza zagadnienie całości ludzkich praktyk i wytworów, a także propaguje rozpoznanie oraz umiejętne wykorzystanie różnych form aktywności w kulturze.

Poniższy scenariusz może być wykorzystany również na lekcji **historii** (IV etap) podczas omawiania problematyki Wielkiej Emigracji i jej wpływu na życie polityczno-społeczne w poszczególnych zaborach oraz dorobku kultury polskiej i jej wpływu na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków, a także podczas analizowania struktury polskiego społeczeństwa pod zaborami z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych. Scenariusz jest przydatny również na lekcji **wiedzy o społeczeństwie** podczas realizacji tematu „swojskość i obcość”, który zakłada poruszanie zagadnienia wielokulturowości. Ponadto może być użyty na lekcji wiedzy o społeczeństwie, w której ramach uczeń poznaje zasady złożoności zjawisk społecznych, politycznych i kulturowych oraz charakteryzuje różne formy organizacji społeczeństwa. Scenariusz ten może urozmaicić zajęcia uczące analizowania wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych oraz dostrzegania zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego. Jak podkreśla podstawa programowa **edukacji historycznej i obywatelskiej** III i IV etapu, znajomość historii i mechanizmów życia społeczno-politycznego stanowi klucz do zrozumienia otaczającego świata i wydarzeń dnia dzisiejszego oraz sprzyja podnoszeniu świadomości obywatelskiej. Scenariusz może być

też z powodzeniem realizowany na **lekcjach języka polskiego**, na których uczy się dostrzegania i opisywania zróżnicowanych postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych i w ich kontekście kształtuje się tożsamość ucznia (III etap).

Realizowany na lekcjach historii i wiedzy o społeczeństwie scenariusz może być uzupełniony o lekturę tekstów: Tamary M. Smirnowej *Życie społeczne i kulturalne Polaków w Petersburgu (XIX–XXI wiek)* oraz Ireny Wodzianowskiej *Życie religijne Polaków w Petersburgu (XVIII–XXI wiek)* – zob. scenariusz 2. W tym celu uczniów należy podzielić na cztery grupy.

Cele główne

Uczeń:

- prawidłowo definiuje pojęcia wielokulturowości i międzykulturowości;
- rozumie, na czym polega wielokulturowa struktura społeczna;
- potrafi wskazać elementy przenikania się kultur w tradycjach, kulinariach itp.

Cele szczegółowe

Uczeń:

- poprawnie wskazuje różnice między pojęciami wielokulturowości i międzykulturowości;
- rozumie pojęcie pluralizmu kulturowego (IV etap WOS);
- wyjaśnia, uwzględniając wieloetniczne tradycje Polski, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja;
- potrafi zdefiniować kategorię struktury społecznej;
- umiejętnie analizuje tabele struktur narodowościowych, potrafi wyciągnąć wnioski z ich analizy oraz porównać wyniki na różnych tabelach;
- rozumie kategorię przenikania się kultur;
- poprawnie wskazuje te elementy, które są wspólne dla kilku kultur, i te, w których dostrzega inspirację międzykulturowością.
- wyjaśnia, na czym polegają różne formy kontaktu z kulturą (odbiór bierny, odbiór aktywny, twórczość, użytkowanie, uczestnictwo);
- odróżnia pojęcie kultury rozumianej jako dorobek artystyczny od kultury rozumianej jako całokształt dorobku ludzkości;

- lokuje wytwory kultury (zachowania, zwyczaje, normy moralne, wytwory materialne, dzieła sztuki) w kontekście grup społecznych, w których są one tworzone i odbierane;
- odnosi elementy kultury (zachowania, zwyczaje, praktyki, przedmioty materialne, dzieła sztuki) do kategorii: czas, przestrzeń, ciało, grupa społeczna (rodzina, rówieśnicy, lokalna społeczność, naród);
- wskazuje relacje między kulturami: lokalną, regionalną, narodową i europejską, ujawniające się w konkretnych dziełach sztuki i praktykach kulturowych;
- tworzy wypowiedzi, celowo posługując się różnymi mediami (słowo mówione i pisane, obraz malarski, fotograficzny, filmowy, dźwięk, widowisko, środki multimedialne);
- posługuje się pojęciem kultury rozumianej jako całościowy kształt ludzkiej działalności;
- analizuje i interpretuje teksty kultury – potoczne praktyki kulturowe, a także dzieła sztuki;
- wypowiada się – w mowie i w piśmie – na temat wytworów kultury i ludzkich praktyk w kulturze (zachowań, obyczajów, przedmiotów materialnych);
- cytuje odpowiednie fragmenty tekstu źródłowego;
- potrafi pracować w grupie;
- umiejętnie argumentuje swoje poglądy;
- zadaje pytania, potrafi odpowiedzieć na pytania uczniów i nauczycieli;
- potrafi przygotować wypowiedź w programach Power Point lub Prezi;
- twórczo wykorzystuje wypowiedzi teoretyczne;
- czyta teksty stanowiące kontekst dla tekstów kultury poznawanych w szkole;
- publicznie (na forum klasy) wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu;
- wykonuje różne działania na tekście (streszcza, parafrazuje, analizuje).

Metody pracy:

- samodzielne dochodzenie do wiedzy,
- warsztat,
- debata,
- przygotowanie prezentacji,

- analiza materiału źródłowego.

Tok zajęć (w zależności od pracy uczniów zajęcia mogą trwać od dwóch do trzech godzin lekcyjnych)

Nauczyciel rozdaje uczniom definicje wielokulturowości i międzykulturowości oraz hasła – prosi o zanalizowanie definicji oraz dopasowanie ich do hasła/haseł. Następnie ocenia pracę uczniów, odpowiada na ich pytania, prowadzi dyskusję na temat wielokulturowości.

Potem nauczyciel rozdaje uczniom fotografie oraz hasła z encyklopedii i prosi o wskazanie tych elementów opisu, które ich zdaniem wiążą się z wielokulturowością. Wybrane hasła z encyklopedii: kamienica czynszowa N. B. Glinki-Mawrina (Mojki r. nab. nr 7), kamienica czynszowa z salą zebrań M. F. Ruadzego (Mojki r. nab. nr 61 / Bolszaja Morskaja ul. nr 16), rzymskokatolicki kościół pw. św. Jana Chrzciciela (Dworcowaja ul. nr 15), Pasaż (Niewskij prosp. nr 48 / ul. Italjanskaja nr 19), willa ks. L. N. Dołgorukowej (Galernaja ul. nr 33), dawny maneż i stajnia Połowcowów (Kriukowa kan. nab. nr 12), Meczet Soborowy (Kronwierkskij prosp. nr 7), kościół Notre Dame de France (Kowienskij pier. nr 7), Rosyjski Bank Towarowo-Przemysłowy (Bolszaja Morskaja ul. nr 15), dom emira Bucharu (Kamiennooostrowskij prosp. nr 44 b), Ogród Letni (Kutuzowa nab. nr 2), kamienica K. K. Fieliejziena (Bolszaja Morskaja ul. nr 6 / Mojki r. nab. nr 51), willa czynszowa Izenbieka (Bolszoj prosp. P. S. nr 74 / Podriezowa ul. nr 1 / Barmalejewa ul. nr 4 h).

Nauczyciel dzieli klasę na dwie grupy. Każda z grup otrzymuje inny tekst. Zadanie polega na analizie tekstu i zreferowaniu jego głównych wątków pozostałym uczniom. Ważne jest, aby nauczyciel wcześniej wytłumaczył, co to jest referowanie i analizowanie tekstu oraz czym się one różnią od cytowania. Następnie wyznacza czas na przygotowanie wypowiedzi i określa jej długość. Podczas pracy nauczyciel podchodzi do każdej z grup i upewnia się, czy uczniowie potrafią odnaleźć w tekście najważniejsze wiadomości i czy rozumieją wszystkie zawarte w nim sformułowania.

Pierwsza grupa otrzymuje tekst Bartłomieja Garczyka *Polacy w Petersburgu od XVIII wieku do początku XXI wieku. Historia, liczebność, struktura społeczna*. Istotne jest, aby uczniowie dostrzegli „wielonarodowościowy charakter zasiedlenia”, pojawienie się wielu wybitnych przedstawicieli kultury polskiej na terenie Petersburga, omówili procesy migracyjne i przyczyny ich dynamiki oraz charakter polityki narodowościowej.

Druga grupa pracuje na tekście Inessy I. Swiridy *Osiemnastowieczny Petersburg oczami Polaków*. Uczniowie powinni zwrócić uwagę na przyczyny migracji Polaków do Rosji w XVIII wieku oraz przedstawić sposób, w jaki opisują oni miasto, do którego przybyli. Istotne jest, aby opisali, jak wygląda przedstawianie architektury nowego miejsca, i potrafili porównać je z postrzeganiem i oceną nowych, obcych (także kulturowo) miejsc. Warto podkreślić, że opisy te skupiają się przede wszystkim na różnicach, a nie podobieństwach. Nauczyciel może podsunąć uczniom podział społeczny na kategorię „my–oni”, która jest wykorzystywana w opisach miasta.

Następnie uczniowie otrzymują tabele z tekstu Bartłomieja Garczyka dotyczące struktury narodowościowej Petersburga w kolejnych latach. Proszeni są o analizę zawartych w nich danych oraz znalezienie w Internecie (uczniowie mogą korzystać ze szkolnych komputerów i Internetu lub prywatnych telefonów komórkowych i tabletów) podobnych tabel dotyczących struktur narodowościowych w ich mieście, gminie itp. Starają się zanalizować struktury narodowościowe w mieście / we wsi, gdzie znajduje się ich szkoła, i omówić dynamikę oraz przyczyny.

Nauczyciel wprowadza temat przenikania się kultur, ukazując wzajemne inspiracje obcymi wpływami w architekturze, dziełach sztuki, zachowaniu, kulinariach itp. Wraz z uczniami zastanawia się nad funkcją przenikania się kultur.

Uczniowie są dzieleni na mniejsze grupy i proszeni o przygotowanie na kolejne zajęcia projektu na temat kulturowych cech charakterystycznych dla danego czasu, miejsca, grupy społecznej czy rodzajów kultur (narodowej, regionalnej, lokalnej) oraz współczesnych inspiracji nimi. Wyniki swoich poszukiwań mają opracować w programach Power Point lub Prezi.